

המימשל הצבאי

פרובוקציה בטייבה

האם שולט שר-הבטחון החדש על מערכת הבטחון? ככמה פינות בארץ נשאלה השבוע שאלה זה בלחש. אך במקום אחר היא נשאלה בקול רם. היה זה בטייבה.

בטייבה אירע אחד מגילויי-הדיכוי האחרון נים של תקופת בן-גוריון. אסיפה חזקית שקטה, שעמדה להערך במקום, דוכאה על-ידי המשטרה בעזרת מתסומים ומאסרים. בין השאר נאסר עורר העולם הזה, שעמד להר-פיע באותה אספה (העולם הזה 1331). מאר-גנה, צאלה בראנסי, זכה לצוריתוקי, המהווה למעשה מאסר-בית בכפרו, ושלא בוטל עד היום.

על כן היה זה הגיוני כאשר החליט הוועד היהודי-ישרי לביטול המימשל הצבאי לבחון דחקה בטייבה את רצינות דיבוריו של לוי אשכול על "השתלבות הערבים בחיי המדינה". המימשל: עריכת אספה שקטה, ברשויון ותוך שמירת החוק, כדי לבקש מראש-הממשלה החדש את ביטול המימשל.

מי נתן פקודות? שבועיים מראש

פורסם דבר האספה בעתונות. כנואמים היו-מנו הח"כ הקומוניסטי הערבי אמיל חביבי, עורך העולם הזה אורי אבנרי, וצאלה בראנסי, סי, המייצג את קבוצת אל-אודר הלאומנית. הכל נעשה בהתאם לחוק. יוזמי האספה ביקשו רשויון רשמי לערוך אספה תחת כיפת השמיים, חביבי ואבנרי ביקשו רשויון להיכנס לכפר.

כבר אחרי יום-יומיים היה ברור כי משהו אינו כשורה. תחת לקבל תשובה ממוסדות המימשל תוך זמן סביר, נידחו המבקשים בלך ושוב, במשך למעלה משבוע. היה ברור כי הבקשה אינה נידונה בדרג הרגילה, אלא עלתה לדרג עליון ביותר: משרדו של סגן שר-הבטחון.

מאותו רגע התגלגל הכל כאילו לא התחלפה הממשלה בישראל; כאילו דיבוריו של לוי אשכול הם פטפוטי של פיתוח ברחוב; כאילו דויד בן-גוריון עודנו האל העליון, ושמעון פרס נביאו.

קפדנות-פלדה ו"עוזים". יומיים לפני האספה נתקבלה, בעת ובעונה אחת, תשובה לכל הבקשות: לא. האספה תחת כיפת ה-שמיים נאסרה, כניסתם של חביבי ואבנרי נאסרה.

אולם בראנסי וחבריו לא נואשו. לפי ה-חוק, אין צורך ברשויון לקיום אספה במקום סגור. לפי התקנות, אין התושבים של כפרי הממשולש זקוקים לרשויון כדי להיכנס ל-טייבה. הפתרון: הודעה כי האספה תיערך במקום סגור, בבית-הקפה עזאם, וכי לא יופיעו בה נואמים מחוץ לאזור המימשל.

אולם משרתיו של פרס אינם נרתעים מ-פני פרטים חזקים קטנים כאלה. ביום חמי-שי בערב פרצו השוטרים לביתו של בראנסי, אסרו אותו ושני מארגנים ערביים נוס-פים, כלאו אותם במשטרת נתניה. אותה שעה הכריזו על טייבה כעל אזור סגור, שהכניסה אליו אסורה גם לערביי הממשולש. למחרת היום, לפנות ערב, הגיעו למבר-אוח הכפר המשאיות שהביאו את הקהל מן הכפרים השכנים. הן נתקלו במחסומי ה-משטרה, וביחידות של חיילים חמושים ב-קטרות ומוזיזים בתל-מקלעים. האנשים הר-

פסלים אפריקאיים

תחביבו של הישראלי המכונן

פרס, וקבוצה אחת: הכנופיה האינטרסנטית, המבוצרת מאחורי השלט הכובש של ה-מימשל הצבאי.

יחסי חוץ

אמנת שחורה

כותרת ראשית מרעישה שהתפרסמה לפני שבוע בעתוני-הערב, ושהודיעה על מעצרים של שלושה ישראלים באפריקה כחשודים בהברחות וזיוף, עוררה חששות חמורים בקרב חסידי מדיניות הסיוע האפריקאי של ישראל. "מה שחה כל מה שמסקיעה ממ-שלט ישראל באפריקה", טען פקיד בכיר במשרד-החוץ, "אם טיפוסים של הישראלי המכוער" משחיתים כל זאת במעשה אחר". שגרירה החדש של ישראל בניגריה, המדינה בה נעצרו שניים מתוך השלושה, אף הודיע כי משרד החוץ יגיש לממשלת ני-גריה את מלוא העזרה בחקירה נגד החשודים ובהעמדתם לדין.

הצהרתו של השגריר היתה אקט דיפלומטי שנועד להרגיע את עתונות ניגריה, אלא שמאחוריו לא היה שיקול-דעת יסודי ובירור ענייני. כי אם באמת תרצה ממשלת ישראל לעזור לניגרים בבירור האשמות שהועלו נגד הישראליים, שנעצרו כבר לפני חודשים מספר, עלולים אישים רבים בישראל, ביני-הם פקידים ממשלה בכירים ועובדי משרד החוץ, למצוא את עצמם במצב מאוד לא נעים.

במחיר חולצת "אתא". כי הישראליים שבעצרו בניגריה הואשמו במעשה ש-הפך זה מכבר לתחביב הלאומי של ישר-אליים באפריקה: איסוף פסלים ודברי אמנות מקוריים.

כל בית שני בישראל מקושט כיום ב-פסלים אפריקאיים. ברובם אלה מוצרים מס-חריים חסרי ערך אמנותי, שאין כל איסור על הוצאתם מארצות-אפריקה. אולם ישר-אליים ששהו זמן רב בארצות אלה, למדו להכיר בערכם המסחרי של דברי אמנות מקוריים: פסלים עתיקים ששימשו שבטים לצרכי פולחן, כלי טקס שונים, תופים וכלי נגינה עתיקים אחרים.

בניגריה, בה התערערה המסורת השבטית העתיקה נוכח חדירת השפעה מערבית ונוצ-רית, מוכנים בני-השבטים השונים למכור את פסלי הפולחן הפרטיים והשבטיים שלהם לכל המרבה במחיר. אלא שערכו של פסל הנקנה, למשל, בניגריה, בסכום של שתי לירות שטרלינג וחולצת אתא אחת, מגיע ל-ישראל או בארופה לסכום של 60 לירות שטרלינג.

בניגריה, כמו במדינות רבות, קיים חוק האוסר הוצאת דברי אמנות ועתיקות ללא רשויון. אלא שאיש אינו מקפיד על מילוי חוק זה. ישראלים העוזבים את ניגריה יכולים להוציא בחפציהם כל דבר, מבלי שאיש יפשפש בהם.

אנשים רבים, בעיקר מבין העובדים הי-ישראליים ששהו בניגריה תקופה ארוכה והגיעו לפינות נידחות בה, חזרו לארץ עם מטענים כבדים של דברי אמנות ועתיקות מסוג זה. בין האספנים המובהקים ביותר ניתן למצוא את:

● חנן יבור, איש כפרי-חזקאל ושגריר ישראל בניגריה לשעבר.

● ארכיטקט ישראלי ידוע, חתן פרס ישראל, שתיכנן אוניברסיטה בניגריה, קנה שם עתיקות בשחי של 700 שטרלינג.

● שליח משרד-החקלאות, מומחה לגיי-דול עופות, שהוציא מניגריה פסלים אמנו-תיים בשווי של אלפי לירות.

● עשרות מנהלי חברות, מהנדסים וסכ-נאים ששהו בניגריה, הביאו עמם חפצי אמנות עתיקים למזכרת ולקישוט ונוי ב-דירותיהם.

מעצרי לאספן. כל עוד מוצאים הפס-לים מאפריקה למטרות פרטיות, אין איש מתריע על כך. אולם נמצאו כמה ישראלים שהחליטו לעשות עסקים באמנות האפריקאית השחורה.

לפני חודשים מספר, נודע כי זוג ישר-אליים שעבדו בחברת סולל-בונה בניגריה, מכרו פסל שהביאו עמם לסוחר אמנות ישר-אלי. כאשר חזרו השניים לניגריה והתברר להם כי מדברים על המכירה, מיהרו להס-תלק מן המקום.

אחרים עשו עסקים ונשארו. אחד מהם היה יוסף שפיצר, קבלן ישראלי שירד מ-כססיו בארץ, יצא לניגריה כעובד חברת ווד. חברת-בת של מטרות. העוסקת בפייתוח מקורות המים של ניגריה. שפיצר, נשוי ואב לילה, הגיע בעבודתו לכמרים נידחים ביותר. הוא הצליח לקשור קשרי ידידות עם ה-כושים הכפריים, ובאחד הכפרים אף הוכתר בתואר של "קוסם כבוד" — בלתיית תעודה שהקנתה לו זכות להשתתף בטקסים הי-סודיים של בני-הכפר. במשך שנות שהותו בניגריה הספיק שפיצר לצבור לעצמו רכוש גדול של דברי אמנות נדירים.

יום אחד שלח את אשתו אל קרובה ב-פאריס יחד עם חפצי האמנות שלו. הקרו-בים יעצו לה לעשות תערוכה. התערוכה הוכנה ביסודיות, ושפיצר אף הכין קטלוג מיוחד ליוזיחו דברי האמנות שהוצגו בה. אולם כאשר נפתחה התערוכה, החלה הממ-שלה הצרפתית להתעניין כיצד הגיעו דברי אמנות נדירים כאלה לידיו של אספן ישר-אלי. הדבר הגיע לידיעת השלטונות הניג-ריים, שמהירו לעצור את שפיצר.

התערוכות תזוק. ישראלי שני שהת-גלה כחובב אמנות אפריקאית היה טינו ברעו, מהנדס מטענון, שעבד אף הוא ב-ניגריה בשירות ווד. את דברי האמנות שי-רכש בניגריה מכר בוועז למוזיאון באחת ממדינות אירופה. שם החלו להתעניין מה מקורו של הפסל. התברר שהפסל נגנב מ-אחד המוזיאונים בניגריה. הניגרים לא חש-דו כמובן בוועז כי הוא שגנב את הפסל, אולם האשימוהו בהוצאת דברי אמנות ב-ניגוד לחוק.

שני העובדים הישראליים, המצפים עתה למשפטם, פוטרו בינתיים מהחברה הישר-אליה, ממשיכים לעבוד בחצי משכורת. לבני-עוז הציעה הממשלה הניגרית לנסוע בליחי-שוטר ניגרי להחזיר את הפסל שמכר. בוועז היה מוכן להחזיר את הפסל בתנאי שיסע ללא ליווי, דבר שממשלת ניגריה התנגדה לו.

הוקעתם של שני ישראלים אלה, שעברו על החוק במדינות שארחו אותם, היא מחו-בתו של משרד-החוץ הישראלי. אולם ישר-אליים הבקויים במתרחש בניגריה תמהים על החומרה הקיצונית בה פועל כיום מש-עוז הציעה הממשלה הניגרית לנסוע בליחי-שוטר ניגרי להחזיר את הפסל שמכר. בוועז היה מוכן להחזיר את הפסל בתנאי שיסע ללא ליווי, דבר שממשלת ניגריה התנגדה לו.

צאלה בראנסי (בחליפה עם עורך "העולם הזה") בטייבה המזימה סוגלה